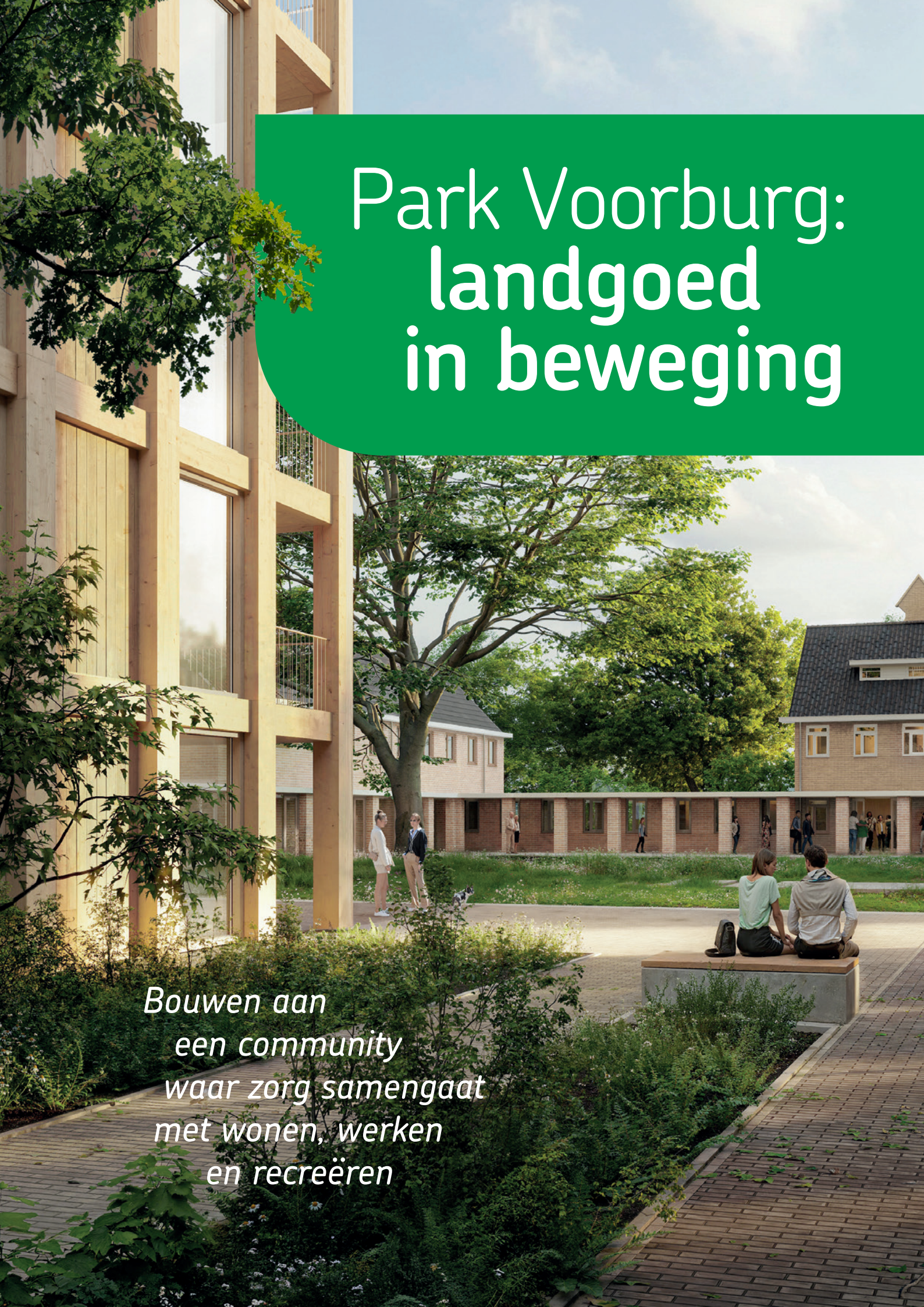

Park Voorburg: landgoed in beweging

*Bouwen aan
een community
waar zorg samengaat
met wonen, werken
en recreëren*

Al sinds 1885 biedt Reinier van Arkel op de locatie in Vught zorg aan mensen met een psychische kwetsbaarheid. Niet alleen de locatie veranderde door de eeuwen heen in lijn met de tijdsgeest, óók de zorg die we er bieden. Het Zorgpark Voorburg zoals cliënten, collega's en Vughtenaren dat kennen, staat opnieuw aan de vooravond van een grote verandering.

Tekst Ilse van den Eeden
Foto's Jolanda Ruijs-
van Rossum en Dolph
Cantrijn
Sfeerbeelden Karres
Brands, Wennik Holtkamp
architecten, Namo Archi-
tecture

Voor Reinier van Arkel is het een logische volgende stap, in de voetsporen van onze naamgever, en passend in de zorginhoudelijke koers. Een koers gericht op mentale gezondheid voor alle inwoners in de regio. Het park is bijna 80 hectare groot; vandaag de dag te groot voor Reinier van Arkel.

Want: Onze zorg aan mensen met psychische problemen bieden we bij voorkeur in de eigen omgeving. Hier in deze vertrouwde omgeving ligt de basis voor herstel en welzijn; contacten met familie, burens of anderen blijven bestaan net als de mogelijkheid om deel te nemen aan de samenleving.

Het park in Vught ontwikkelt zich de komende jaren tot een mentaal gezonde omgeving: een plek waar wonen, zorg, natuur en gemeenschapsleven als vanzelfsprekend samenkomen. Een leefomgeving waarin mensen met én zonder zorgvraag elkaar ontmoeten, ondersteund door duurzame

bouw en met aandacht voor historie, landschap en veiligheid. Deze ontwikkeling realiseert Reinier van Arkel samen met gebiedsontwikkelaar AM, met de gemeente Vught, met partners op en buiten het park én met cliënten en collega's.

>>

Verkoop percelen

Eind 2025 sloten Reinier van Arkel en gebiedsontwikkelaar AM een overeenkomst over de verkoop van delen van het park. De overeenkomst is het slotakkoord van een langlopend traject dat het mogelijk maakt om op deze delen van het bijna 80 hectare tellende terrein ongeveer 900 woningen te realiseren. Het duurt nog even voor de eerste nieuwe bewoners hun woningen kunnen betrekken; de bouw gebeurt in fasen en zal een aantal jaren duren. De overdracht van de eerste

percelen grond aan AM staat gepland voor begin 2028, dan kan naar verwachting op die percelen een eerste schop de grond in.

Fors investeren want bestaande zorg blijft

De zorg die Reinier van Arkel maar ook de zorgpartners op het park Cello, Van Neynsel, Novadic-Kentron en Herbergier op het park bieden, blijft bestaan. Net als de aanwezigheid van Zuiderbos. Omdat Reinier van Arkel het park blijft zien als een belangrijke

zorglocatie, investeren we de komende jaren in passende en toekomstbestendige voorzieningen. Het is noodzakelijk om flink te investeren; sommige zorglocaties op het park zijn verouderd en voldoen niet aan de moderne eisen voor een omgeving die herstel ondersteunt en bijdraagt aan het woongeluk van cliënten en werkgeluk van medewerkers. Daarom werken we aan renovatie- en nieuwbouwplannen voor bijvoorbeeld locatie de Lichtboog en het hoofdgebouw van Herlaarhof. Locatie de Waterboog werd in 2025 al gron-

dig gerenoveerd. De overeengekomen fasering voor de bouwplannen van AM sluit aan op de eigen plannen.

Bouwen aan gemeenschapszin: met en voor elkaar zorgen

We bouwen aan een inclusieve community waar gezond samenleven, wonen, werken, recreëren en zorg samen komen. Parallel aan de plannen om op delen van het park woningen te bouwen, investeren we daarom in gemeenschapsvorming.

Park Voorburg wordt een buurt waar gezond samenleven de norm is.

Een plek waar historie en toekomst elkaar versterken en waar bewoners bewust kiezen voor een inclusieve leefomgeving.

Ontmoeten, samen doen bewegen en ontspannen staan daarbij centraal. Het park is de laatste jaren steeds toegankelijker en opener geworden. Je vindt er nu onder andere een dierenweide met allerlei verschillende dieren, de Brandweerkazerne-cadeauwinkel waar producten van cliënten te koop zijn, en diverse wandelroutes om uit te kiezen.

Sinds 2024 geven community-builders hier samen met cliënten, collega's, vrijwilligers, burens, (sport-)verenigingen en ondernemers een extra impuls aan. Met activiteiten die variëren van kleinschalige ateliers tot grotere ontmoetingen en projecten zoals het Paradijsvogelsfestival en community-art. Social-hub RIO is een voorbeeld van hoe we bouwen aan een levendige community.

>>

2024

Hoofdlijnenakkoord gesloten

Gemeente Vught en Reinier van Arkel sluiten een 'hoofdlijnenakkoord'. Dat maakt de weg vrij om op een deel van het park huizen te bouwen, ongeveer 900. Het andere deel blijft van Reinier van Arkel, daar blijven we zorg bieden.

Inloophijeenkomsten Vughtenaren

Met inloophijeenkomsten informeren we Vughtenaren over de ontwikkelvisie die in voorbereiding is en volgt op het hoofdlijnenakkoord. Bezoekers staan achter het doel van de ontwikkelvisie: integratie. Daarnaast is er veel interesse in het woonprogramma. Zorgen zijn er over de infrastructuur/ verkeersveiligheid en over het behoud van de sfeer van het park.

"Het plan vormt een mooie inclusieve woonwijk voor iedereen die in het groen wil wonen met elkaar."

Bezoeker inloopavond

Ontwikkelvisie vastgesteld

In de ontwikkelvisie die volgt op het hoofdlijnenakkoord werkten gemeente en Reinier van Arkel de plannen verder uit. Hierin is vastgelegd welk soort huizen er komen, wat het betekent voor de veiligheid van huidige en toekomstige bewoners, wat het betekent voor de wegen en parkeren.

RIO opent: een plek op het park waar het bruist

Het gebouw Onder de Watertoren, gelegen op het plein bij de Dierenweide en de Stenen Hut, opent na een periode van leegstand de deuren. Het gebouw noemen we vanaf nu RIO een plek waar het bruist door de sociale ondernemers die er zijn gevestigd en zich willen inzetten voor het park of willen samenwerken met de zorgorganisaties op het park.

Met Cello, Van Neynsel en Novadic-Kentron sloot Reinier van Arkel eind 2025 een 'sociaal convenant'. Het convenant onderschrijft de gezamenlijke verantwoordelijkheid te blijven bouwen aan een gemeenschap waar mensen met en voor elkaar zorgen in sociale zin. Zo zorgen we dat de sociale infrastructuur meegroeit met de fysieke transformatie van het park.

Film Park Voorburg, landgoed in beweging

Inclusiviteit zit in ons DNA, onze naamgever Reinier van Arkel legde in zijn testament vast dat zijn nalatenschap wordt gebruikt voor de oprichting van een gasthuis voor 'sinnelosen', het eerste in Nederland. Mensen die hun zinnen niet meer de baas zijn, worden hierdoor niet langer verbannen buiten de stadspoorten. De buurt is nauw betrokken, committeert zich aan de vestiging van, en de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor deze burgers. Van een gesloten zelfvoorzienende gemeenschap werd zorgpark Voorburg door de jaren heen een steeds toegankelijker park. De komende jaren bouwen we verder, in de voetsporen van Reinier van Arkel. Aan een mentaal gezonde regio met park Voorburg als een community waar mensen verbinden en naar elkaar omkijken.

Kijk de film op YouTube:

Groene ggz

Samen met initiatiefnemers IVN Natuureducatie en Nature For Health, een groot aantal andere ggz-organisaties, de Buitenpsychologen, zorgverzekeraar CZ en VU-Amsterdam vormt Reinier van Arkel een groene beweging; de groene ggz. We zetten ons in om het ánders te doen; duurzamer en meer in verbinding met de omgeving en elkaar. Met aandacht voor positieve gezondheid in een vitale samenleving, eigen regie en eigen kracht van burgers,

samenwerken in communities, gezonde voeding en meer preventie en netwerkzorg. Als Reinier van Arkel zien we deelname aan de groene ggz als een mooie kans deze uitdaging aan te gaan en zo samen de ggz een stap groener te maken.

>>

2025

Overeenkomst gebiedsontwikkeling

Reinier van Arkel doorloopt een zorgvuldig selectieproces en sluit eind 2025 een overeenkomst met gebiedsontwikkelaar AM. Bij de keuze voor deze ontwikkelaar heeft Reinier van Arkel nadrukkelijk gekeken naar een partij die oog en aandacht heeft voor cliënten die op het zorgpark wonen.

2025

Sociaal convenant

Met Cello, Van Neynsel en Novadic-Kentron sluit Reinier van Arkel eind 2025 een 'sociaal convenant'. Dit convenant onderschrijft de gezamenlijke verantwoordelijkheid te blijven bouwen aan een gemeenschap waar mensen met en voor elkaar zorgen in sociale zin.

2026

Toetredingsakte getekend

Gebiedsontwikkelaar AM, gemeente Vught en Reinier van Arkel tekenen de toetredingsakte waarmee AM partner is voor de ontwikkeling van het park. Meer informatie over de parkontwikkeling door AM lees je op www.woneninparkvoorburg.nl

2028

Prognose eerste schop in de grond

De overdracht van de eerste percelen grond aan AM staat gepland voor begin 2028, dan kan naar verwachting op die percelen een eerste schop in de grond.

Park Voorburg in het kort

- Zorg blijft ook in de toekomst een belangrijke plek houden op park Voorburg. Daarom investeren we fors in onze locaties met renovatie en nieuwbouwplannen
- Een wijk met een grote variatie in huizen waar zorg, wonen, werken en recreëren samengaan.
- Een sterker groen raamwerk met ruimte voor natuur, ontmoeting en beweging en voor historie.
- Stap-voor-stap ontwikkeling, zorgvuldig gecommuniceerd en gefaseerd, met blijvende plek voor zorglocaties.
- Een stevig sociaal fundament via community-initiatieven die we ontplooiën vanuit het sociaal convenant en met Social Hub RIO zodat de sociale basis meegroeit.

Voorburg: Waar geschiedenis wortel schoot

Social Hub RIO

RIO bevindt zich in het bruisende hart van het park en is dé plek waar huidige bewoners, medewerkers en inwoners van Vught elkaar kunnen ontmoeten. Bij een kop koffie in de Grab & Go of herstelacademie de Steenen Hut, bij een bezoekje aan de dierenweide, tijdens een creatieve activiteit in het Living Museum of als start- of eindpunt van een van de verschillende wandelroutes die het park rijk is. Benieuwd naar de activiteiten van het bruisend hart van Voorburg, op www.parkvoorburg.nl vind je alle informatie inclusief een goed gevulde agenda.

Save the date

Paradijsvogelsfestival editie 2026

Hét festival op park Voorburg keert na een eerste geslaagde editie terug. Op donderdag 21 mei van 14 tot 19 uur vindt bij de Watertoren opnieuw het Paradijsvogelsfestival plaats met muziek, activiteiten, eten en drinken. Het festival heet Paradijsvogels omdat we iedereen uitnodigen om de paradijsvogel in zichzelf te laten zien en eventueel uit te laten vliegen. Meer info volgt op www.parkvoorburg.nl

Voorburg in één oogopslag

- ontstaan als nat agrarisch gebied
- buitenplaats in de achttiende eeuw
- zorglandgoed vanaf 1884
- frontgebied in 1944
- gesloten instelling tot eind twintigste eeuw
- openbaar zorgpark in de 21ste eeuw

Voorburg telt vijf rijksmonumenten: Villa Voorburg, Jozef, Vijverhof, Klimop en de Watertoren.

Wie vandaag over Zorgpark Voorburg wandelt, ziet een groen en open terrein waar gebouwen losjes in het landschap liggen. Het voelt rustig, bijna vanzelfsprekend. Alsof de plek altijd zo bedoeld is geweest. Maar die indruk klopt niet helemaal. Achter het park gaat een lange geschiedenis schuil van grond die nat was, eigenaars die kwamen en gingen, en een plek die pas laat haar uiteindelijke bestemming vond.

In het boek *Geschiedenis van Zorgpark Voorburg* beschrijft Goos Zwanikken hoe het gebied dat we nu kennen als Voorburg zich eeuwenlang ontwikkelde zonder te weten waar het uiteindelijk op zou uitkomen. Dat maakt deze plek misschien wel juist zo geschikt voor zorg en wonen: Voorburg was altijd al in beweging.

Goos Zwanikken

Zwanikken werkte zelf jarenlang als psychiater en geneesheer-directeur op Voorburg, maar stond pas veel later stil bij de geschiedenis van het terrein. Tijdens een inventarisatie van mossen ontdekte hij dat bepaalde soorten alleen voorkomen op natte, moerassige bodems. Dat leidde tot een

simpele maar fundamentele vraag: wat is dit landschap eigenlijk geweest? Het antwoord zocht hij in archieven. Zijn belangrijkste bron werd een bundel eigendomsbewijzen in het Stadsarchief 's-Hertogenbosch. Die documenten, grotendeels met de hand geschreven, vormen het hart van het boek. Ze vertellen niet alleen wie Voorburg bezat, maar ook hoe bezit, landschap en samenleving door de eeuwen heen veranderden.

Voordat het Voorburg heette

De geschiedenis van Voorburg begint dus met grond. Veel grond. En vooral: natte grond. Lang voordat er sprake was van een buitenplaats, lag hier een landschap dat deels moerassig was waar bepaalde mossen groeien. Die mossen bleken onverwachte archiefstukken.

De oudste schriftelijke sporen dateren uit de zestiende en zeventiende eeuw. Wat toen bestond, was geen park, maar agrarisch gebied: hoeven, heide, akkers en weilanden. Het land werd gemeten in morgens*, belastingen werden nauwkeurig berekend en het onderhoud van sloten en dijken hoorde simpelweg bij het bezit. Wie grond had, had verantwoordelijkheid. En nogal wat administratie.

De documenten uit die tijd zijn niet bepaald meeslepend geschreven. Het zijn kale beschrijvingen van percelen, pacht, belastingen en verplichtingen. Toch vertellen ze veel. Ze laten zien dat Voorburg een werkplek was. De grond moest iets opleveren en mocht vooral geen problemen veroorzaken. Waterbeheer speelde daarbij een centrale rol. Dijken moesten onderhouden worden, sloten uitgediept. Wie dat naliet, kon rekenen op boze burens of ingrijpen van het lokale bestuur. De natuur was iets om te temmen, niet om naar te kijken.

Van werklandschap naar buitenplaats

In de achttiende eeuw verandert het karakter van het terrein. Voorburg komt in handen van bestuurders en welgestelde Boschenaars. Het gebied krijgt naast een agrarische ook een representatieve functie. Een belangrijk keerpunt is de komst van

professor Johan Bon, arts en hoogleraar, die rond het midden van de achttiende eeuw eigenaar wordt.

Bon laat het bestaande huis slopen en bouwt een statige villa. Hij vernoemt deze naar zijn schoonmoeder, Samuele Theofyline Smids van Voorburg. Lanen worden aangelegd, tuinen ingericht. Het terrein krijgt structuur en uitstraling, terwijl landbouw onderdeel blijft van het landschap. Voorburg leidt een dubbel leven: het is tegelijk buitenplaats en werkgebied.

De akten uit deze periode zijn nauwgezet. Ze beschrijven niet alleen land en gebouwen, maar ook jachtrechten, waterlopen en kerkbanken. Bezit wordt tot in detail vastgelegd. Bureaucratie blijkt geen moderne uitvinding.

Wisselend bezit, blijvend landschap

Vanaf het einde van de achttiende eeuw volgt een periode van wisseling. Voorburg gaat over van hand tot hand. Erfenissen, verkopen en juridische constructies zorgen voor veranderingen. Delen van het landgoed worden afgesplitst of opnieuw ingedeeld. Soms verdwijnen gebouwen, soms worden ze gesloopt omdat ze hun waarde verloren hebben.

Maar ondanks al die veranderingen blijft het landschap als geheel herkenbaar. Lanen blijven liggen waar ze liggen. Waterpartijen behouden hun functie. Het terrein verandert langzaam, niet radicaal. Voorburg slijt de eeuwen zonder vastomlijnd plan.

Zorg zoekt ruimte

Terwijl Voorburg zich ontwikkelt als landgoed, groeit in 's Hertogenbosch een andere traditie: die van zorg. Al sinds de middeleeuwen kent de stad instellingen voor armen, zieken en mensen die niet zelfstandig konden functioneren. Het Zinne-looshuis Reinier van Arkel, opgericht in 1442, geldt als het oudste krankzinnigengesticht van Nederland.

Aan het einde van de negentiende eeuw raken de bestaande voorzieningen in de stad overvol. Daarnaast komt er een nieuwe wetgeving, de eerste krankzinnigenwet van 1841. Daarin staat dat gestichten in een stad niet meer mogen. Er moeten gestichten in het buitengebied gemaakt worden. Licht, lucht

en ruimte worden belangrijker. Afzondering in de stad maakt plaats voor zorg buiten de stad.

Voorburg komt in beeld als oplossing. Het terrein is groot, groen en rustig gelegen. In 1884 koopt de Stichting Reinier van Arkel het landgoed aan. Het doel is helder: hier moet ruimte komen voor psychiatrische zorg.

Die overgang betekent geen radicale breuk. Het landschap wordt opnieuw gebruikt. Gebouwen worden verspreid geplaatst, lanen en open ruimtes blijven behouden. Zorg nestelt zich in het bestaande terrein in plaats van het te vervangen.

Tussen zorg en oorlog

De zorggeschiedenis van Voorburg kent ook een donkere periode. Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt het terrein deels gevorderd door de Duitse bezetter. Drie gebouwen worden in beslag genomen. Vijf Engelse zusters worden weggevoerd naar een interneringskamp.

In 1942 neemt de druk verder toe wanneer ruim duizend patiënten uit psychiatrische instellingen aan de kust worden geëvacueerd vanwege de aanleg van de Atlantikwall. Voorburg vangt patiënten op uit onder meer Heiloo, Santpoort en Noordwijkerhout. De gevolgen zijn groot. Infectieziekten zoals tuberculose en dysenterie zorgen voor een stijgend sterftecijfer. De begraafplaats moet worden uitgebreid. Om iedereen te kunnen

* Een morgen is een oude oppervlaktemaat in Nederland. Het werd gebruikt om een gebied aan te duiden dat in een ochtend kan worden geploegd.

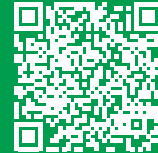

Wandelroute

Wandelende gedachten is een route over het park die je zelf kunt volgen. De wandeling kan gemaakt worden met behulp van een folder die opgehaald kan worden bij de receptiepost in Vught.

Reinier wandeling: elke eerste zaterdag van de maand wandel je onder leiding van een gids over het park.

www.reiniervanarkel.nl/waar-staan-wij-voor/onze-activiteiten/

voeden, worden grasvelden en plantsoenen omgeploegd tot landbouwgrond.

Ook Joodse patiënten blijven niet gespaard. Bij Duitse razzia's zijn er twee Joodse patiënten weggevoerd. In totaal zijn er binnen Reinier van Arkel en Voorburg negen oorlogsslachtoffers te betreuren.

In oktober 1944 wordt Voorburg frontgebied. Gewonde geallieerde soldaten worden behandeld in bestaande gebouwen, werkplaatsen en schuilkelders. Op 26 oktober wordt Vught bevrijd, maar in februari 1945 treft een bom nog een afdeling van Voorburg. Het terrein overleeft de oorlog, maar niet ongeschonden.

Een landschap van zorg en leven

Na de oorlog groeit Voorburg verder als zorgterrein. In de loop van de twintigste eeuw wordt er gebouwd, gesloopt en opnieuw ingericht, telkens passend bij de heersende zorgopvattingen. Dat landschap laat zich vandaag de dag nog steeds lezen.

Langs wandelroutes* staan gebouwen uit verschillende perioden: paviljoens, kloosters voor broeders en zusters, behandelafdelingen, een watertoren en een eigen begraafplaats. Die begraafplaats, sinds 1885 in gebruik, vertelt een verhaal van verschillen. Katholieken en niet-katholieken lagen er gescheiden begraven. Armlastige patiënten deelden soms een graf. Religieuzen en personeelsleden kregen hun eigen plekken.

Voorburg was niet alleen een plek van behandeling, maar ook van wonen, werken, rituelen en afscheid. Zorg maakte deel uit van het dagelijks leven.

Een plek met geheugen

Tot ver in de twintigste eeuw is Voorburg een afgesloten wereld. Wie er niet hoorde, kwam er niet. Dat verandert wanneer het besef groeit dat contact met de samenleving voor veel cliënten belangrijk is.

Wie vandaag over Zorgpark Voorburg loopt, wandelt door eeuwen geschiedenis zonder dat die zich opdringt. Lanen volgen oude lijnen, open velden herinneren aan akkers, gebouwen vertellen over veranderende ideeën over zorg en samenleving.

Voorburg is geen plek die geboren is met een bestemming. Het terrein heeft zich die bestemming langzaam eigengemaakt. Van natte grond tot buitenplaats, van agrarisch landschap tot zorgpark.

Misschien is dat wel de kracht van Voorburg. Niet omdat het altijd mooi of rustig is geweest, maar omdat het zich steeds opnieuw wist aan te passen aan de behoeften van zijn tijd. Het landschap draagt die ervaring met zich mee.

Wie dat weet, kijkt anders naar het park. Niet alleen als werk-omgeving of woonplek, maar als een plaats met herinnering.

Bronnen:

Geschiedenis van Zorgpark Voorburg (Goos Zwanikken) • archiefmateriaal Reinier van Arkel • Wandelende Gedachten • Projectblad Zorgpark Voorburg • documentatie Tweede Wereldoorlog Voorburg

